

BEDÖMNINGSTÖD

– VERKTYGSLÅDA FÖR TEXTTYPER

Varför? – Vad? – Hur?

Undervisning, vägledning och feedback är i stor utsträckning det viktigaste för elevers motivation och skriftliga utveckling. Utöver det behöver eleverna också bra och varierande skrivuppgifter samt hjälpt med tydliga processer, från utkast till färdig produkt. I verktygslåda för texttyper finns därför skrivramar och recept för texttyper. Boken innehåller också exempeltexter som är mycket användbara för att tydliggöra för eleverna. Om det är möjligt, föreslår vi att ni också använder elevernas egna texter som modelltexter. Elevernas egna texter ligger inom samma nivå som hen kan sträva efter, och kan därmed bli ännu tydligare som exempeltext.

Bedömningsområden – Varför?

Analys och bedömning av elevtexter, oavsett om den är formativ eller summativ, utgår ofta utifrån flera olika perspektiv. I Verktygslåda för texttyper kallar vi de olika perspektiven för bedömningsområden. Din bedömning av elevens text blir tydligare för både dig och eleven när du delar upp och synliggör de olika perspektiven/bedömningsområdena. En elev kan till exempel ha byggt upp sin text på ett bra sätt, men med ett innehåll som kanske inte är särskilt relevant för skrivuppgiften. Genom att jämföra elevens färdigheter inom varje bedömningsområde får du en bra uppfattning om vad eleven behöver mer stöd i och vad du kan behöva rätta till i din undervisning.

I Verktygslåda för texttyper koncentrerar vi oss på dessa bedömningsområden:

- kommunikation
- innehåll
- textstruktur
- språk
- stavning
- skiljetecken

Tänk på att de förväntningar du och eleven har inom varje bedömningsområde givetvis är beroende av hens unika förutsättningar, förkunskaper och texttyp.

Hur? – Bedömningsmatris

För att underlätta och strukturera upp din bedömning av elevernas texter, kan du använda våra matriser. De finns i två utföranden: ett där alla texter är samlade och ett där texttyperna bedöms var för sig.

I matriserna kan du antingen göra anteckningar eller bara sätta ett kryss för "uppfyllda mål". För din formativa bedömning finns en tredje matris i form av ett bokmärke att sätta i elevens arbetsbok. Bokmärket är i form av "two stars and a wish", där du som lärare skriver in två bedömningsområden där eleven visar positiv progression och ett bedömningsområde som ni tillsammans ska arbeta vidare med.

Tillsammans med matriserna är boken ett mycket bra verktyg för att öva elevens metakognitiva förmåga och den är ett fantastiskt tydligt verktyg att använda på utvecklingssamtal för att visa elevens språkliga utveckling.

Bedömningsområden – Vad?

Kommunikation

Som skribent är det viktigt att kommunicera med läsaren. Då måste texten fånga läsarens intresse. Detta kan uppnås genom att rikta in läsaren på textens syfte, helst både inledningsvis och i texten. Titel och introduktion måste både fånga intresse och informera oss om vad texten handlar om så att vi vill läsa vidare. Om läsarens intresse bibehålls och texten verkar trovärdig, kommunicerar texten bra. Var tydlig när du visar hur en text kommunicerar och hjälp eleven att hitta sina mottagare, det vill säga läsare.

Hur? – Låt eleverna läsa elevtexter för varandra

Det är bra om eleverna blir vana vid att läsa elevtexter högt för varandra, medan du lyssnar. När du lyssnar kan du höra i vilken utsträckning texten kommunicerar med de andra eleverna. Passa på att samtidigt markera stoff i texten som bidrar till bra kommunikation. När eleven har läst klart förtydligar du för klassen vilket innehåll som bidrog till bra kommunikation. Detta kan du även låta äldre elever som ska träna på att analysera andras texter göra.

Innehåll

Innehållet bör vara relevant och måste svara på den "skriftliga uppgiften". Texten ska innehålla de beståndsdelar som frågas efter. Ett tips är att be eleverna att ha ett visst antal stödord när hen skriver, och att varje stödord byggs ut med ett eller flera ord. I verktygslåda för texttyper använder vi skrivramar för att strukturera upp stödord och textens innehåll.

Hur? – Använd skrivramar

Använd skrivramarna i Verktygslåda för texttyper. Se till att eleverna får tid att ge varandra respons på stödorden i skrivramen innan de börjar skriva. De visar att innehållet är viktigt och hjälper inte bara eleven att få mer volym i sin text utan eleverna kommer också kunna ge feedback utifrån andra bedömningsområden.

Textstruktur

Textstruktur handlar om att organisera texten – ge texten en struktur. Inledning och slut är en del av textstrukturen. Detsamma gäller stycken och tematiska förhållanden mellan olika delar. Att hantera ett tematiskt förhållande mellan och inom de olika delarna av texten är en viktig del av skrivutbildningen, men det är inte alltid den lättaste. Genom att lära eleverna styckeindelning tidigt i deras skrivutveckling lär de sig så småningom att organisera texterna i tematiska stycken som de sedan markerar grafiskt.

Textstruktur handlar också om flödet i texten – textbindning. God textbindning gör att texten flyter bättre och blir lätt att läsa. Exempel på några verb som bidrar till flödet är: och, men, förutom, för övrigt och till exempel.

Hur? – Visa styckeindelning i skrivramarna

Dela upp stödorden i stycken redan i skrivramarna. Våra första exempel på skrivram, inom varje texttyp, är redan strukturerad i stycken. Låt eleverna markera dessa med olika färger. När de sedan fyller i de tomma skrivramar kan de visa hur de tänkt dela upp texten i stycken på samma sätt.

Påminn också eleverna om de bra flödesverben och se till att de skriver in några bland sina stödord i skrivramen.

Språk

Språk – språkvariation. Hur använder eleven synonymer? Hur målande och beskrivande skriver eleven? Variation i ordförrådet och i början av meningarna är en del av språkvariationen. Detsamma är användning av adjektiv och adverb.

Hur? – Träna meningsstarter och att "färga" texten, lyft ut bra exempel

För att träna variation i språket kan det vara bra att visa på och träna olika meningsbyggnader till exempel:

Vi spelade fotboll en hel del. / På fritiden spelade vi fotboll. / Som vanligt spelade vi fotboll på fritiden. / Spela fotboll var vad vi gjorde på vår fritid.

Lyft ut meningar från elevtexter och låt eleverna göra nya meningar med samma innehåll. Diskutera skillnader och likheter och låt den elev vars mening har lyfts ut, välja vilken mening hen vill ha i sin text.

Visa exemplet: Hunden Jackie jagade katten. / Den stora ruffiga hunden Jackie smög tyst efter den lilla vita katten.

Öva sedan på att använda adjektiv och adverb. Lyft ut meningar från elevernas texter och låt de "färga" meningarna med adjektiv och adverb. Diskutera skillnader och likheter och låt den elev vars mening har lyfts ut, välja vilken mening hen vill ha i sin text.

Även det här bedömningsområdet kan utvecklas genom kamratrespons på stödorden redan i skrivramen. Påminn eleverna om att hjälpa varandra att "färga" texten genom att lägga till adjektiv och adverb. Påminn dem också om att försöka byta ut ord som upprepas till synonymer. Synonymerna finns kanske redan i elevernas egna ordförråd eller så låter du dem träna på att använda hjälpmedel som till exempel synonymordlistor i tryckt format eller på nätet.

Stavning

Det är de ljudliga orden som vi förväntar oss att eleverna lär sig stava korrekt först. Sedan kommer de mest använda högrekventa orden, vanliga ljudstridiga ord och därefter de mer komplexa orden. Stor bokstav vid namn och efter skiljetecken brukar vi också förvänta oss i tidig stavningsförmåga.

När du analyserar elevtexter är det bra att kontrollera om ett felstavat ord är ett "engångsfel" eller ett fel som upprepas. Om ett fel vid dubbelkonsonant uppstår endast vid något tillfälle i texten, är det ett typiskt "engångsfel" som eleven lätt kan korrigera. Men om eleven mer eller mindre konsekvent missar dubbelkonsonanter är det något du måste jobba specifikt med.

Elever behöver träna stavning även utanför textskrivandet. Det räcker inte med att bara korrigera stavningen i en text. Det kan till och med vara kontraproduktivt. En elev som måste koncentrera sig på stavningen och känner att hen är dålig på det kan missa andra viktiga textkomponenter som innehåll och kommunikation.

Elever lär sig stava på olika sätt. Vissa elever lär sig hur ord stavas genom att bara träna ordbilder medan andra behöver haka upp stavningen på regler och ljudkombinationer för att bli bra på att stava. Dessa elever behöver lära sig och förstå stavningsregler och få tid att träna på att skriva ord. Till detta rekommenderar vi vår serie med lustfyllda språkövningar: Gapa utan att rapa – Lekfulla språkövningar för stavning och ordförråd!

Hur? – Särskilj engångsfel och behov av undervisning

Börja med att särskilja vad som är engångsfel och vilka stavningsregler du behöver undervisa om. Gör två olika markeringar när du analyserar elevtexten, markera de ord som eleven ska korrigera inför sin renskrivning av texten och markera för dig som lärare vad du behöver ge eleven mer stöd i.

När eleven är sekreterare åt sin egen text är det du som lärare som väljer vad hen ska ägna särskild uppmärksamhet åt. Tänk på att basera detta på varje unika elevs färdigheter.

Skiljetecken

De första skiljetecknen som eleverna förväntas behärska är punkt, komma, utrops- och frågetecken.

När du analyserar elevens användning av skiljetecken är det viktigt att du utgår från elevens förmågor, förkunskaper och tidigare träning.

Hur? – Lek med meningar ur exempeltexter

Uppmärksamma eleverna på olika skiljetecken och hur de påverkar en text genom att leka med texter som saknar skiljetecken. Använd gärna våra exempeltexter. Ta ut meningar eller stycken där du tar bort alla skiljetecken. Läs högt och visa hur det låter utan dessa tecken. Låt elever sätta ut de skiljetecken som saknas för att sedan läsa upp texten.

Anledningen till att exempeltexter är att föredrar framför elevtexter när ni tränar skiljetecken är att det minskar risken att någon känner sig förlöjligad. I de andra bedömningsområdena har övningarna gått ut på att lyfta goda exempel och göra texten ännu bättre. Men i det här fallet roar man sig på textens bekostnad, vilket kan vara känsligt.